

FALSUL ÎN ACTE PUBLICE (art.332 CP RM): ASPECTE DE DREPT PENAL**Sergiu BRÎNZA, Vitalie STATI, Ruslan POPOV****Universitatea de Stat din Moldova,***Universitatea de Studii Europene din Moldova, Procuratura sectorului Ciocana, mun. Chișinău*

În prezentul articol, obiectul de cercetare îl reprezintă elementele constitutive și circumstanțele agravante ale infracțiunilor prevăzute la art.332 CP RM. În acest scop, se demonstrează că art.332 CP RM stabilește răspunderea pentru două infracțiuni de sine stătătoare. De asemenea, este analizată oportunitatea incriminării la art.332 CP RM a faptelor reunite sub denumirea marginală de fals în acte publice. Sunt definite noțiunile care desemnează obiectul material și produsul infracțiunilor specificate la art.332 CP RM. În continuare, sunt examinate particularitățile ce marchează conținutul laturii obiective a acestor infracțiuni. În contextul investigării laturii subiective a infracțiunilor prevăzute la art.332 CP RM, se analizează noțiunile „interes material” și „alte interese personale”. În legătură cu examinarea calității speciale a subiectului infracțiunilor în cauză, este identificat semantismul noțiunilor „persoană publică” și „persoană cu funcție de demnitate publică”. Aspectele teoretice analizate sunt ilustrate prin exemple relevante din practica judiciară, ceea ce potențează semnificația teoretică și valoarea aplicativă a prezentului studiu.

Cuvinte-cheie: *fals în acte publice, documente oficiale, înscrierea unor date vădit false, falsificare, interes material, alte interese personale, persoană publică, persoană cu funcție de demnitate publică.*

FORGERY OF PUBLIC DOCUMENTS (art.332 PC RM): ASPECTS OF PENAL LAW

In this article, the research object is the constituent elements and the aggravating circumstances of the offences provided by art.332 PC RM. To this end, it is demonstrated that art.332 PC RM establishes the penal liability for two absolutely offences. It is also analyzed the appropriateness of infringing at art.332 PC RM the acts reunited under the marginal name of forgery of public documents. There are also defined the notions designating the material object and the consequences of the offences specified at art.332 PC RM. Next are examined the peculiarities marking the content of the objective side of these offences. In the context of investigating the subjective side of the offences set forth at art.332 PC RM, there are analyzed the concepts “material interest” and “other personal interests”. In connection with the examination of the special quality of the subject of the offences in question, there is identified the semantics of the notions “public figure” and “dignitary”. The analyzed theoretical aspects are illustrated through relevant examples from judicial practice; this enhances the theoretical importance and practical value of the study.

Keywords: *forgery of public documents, official documents, the registration of obviously false data, forgery, material interest, other personal interests, public figure, dignitary.*

În art.332 CP RM, sub aceeași denumire marginală de fals în acte publice sunt reunite două variante-tip de infracțiuni¹ și o singură variantă agravată de infracțiune.

La concret, prima variantă-tip de infracțiune, prevăzută la alin.(1) art.332 CP RM, constă în înscrierea de către o persoană publică, în documentele oficiale a unor date vădit false, precum și falsificarea unor astfel de documente, dacă aceste acțiuni au fost săvârșite din interes material sau din alte interese personale.

La rândul său, cea de-a doua variantă-tip de infracțiune, specificată la lit.b) alin.(2) art.332 CP RM, se exprimă în înscrierea de către o persoană cu funcție de demnitate publică, în documentele oficiale a unor date vădit false, precum și falsificarea unor astfel de documente, dacă aceste acțiuni au fost săvârșite din interes material sau din alte interese personale.

Varianta agravată de infracțiune, consemnată la lit.c) alin.(2) art.332 CP RM, presupune că infracțiunea prevăzută la alineatul (1) este săvârșită în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale.

¹ Accentuăm că art.332 CP RM stabilește răspunderea pentru două infracțiuni de sine stătătoare. Aceste infracțiuni se pot afla între ele în concurs.

Explicația constă în următoarele: calitatea specială de persoană cu funcție de demnitate publică, ce caracterizează subiectul infracțiunii în ipoteza consemnată la lit.b) alin.(2) art.332 CP RM, nu se poate suprapune calității speciale de persoană publică, ce caracterizează subiectul infracțiunii în ipoteza consemnată la alin.(1) art.332 CP RM. Nu este posibil ca făptuitorul să aibă concomitent atât calitatea specială de persoană publică, cât și calitatea specială de persoană cu funcție de demnitate publică. Aceste două calități speciale ale subiectului infracțiunii se exclud reciproc și nu pot fi complementare una față de cealaltă.

În structura generală a infracționalității, este în creștere numărul faptelor infracționale legate de falsificarea documentelor oficiale. În același timp, odată cu dezvoltarea progresului tehnico-științific, se diversifică iminent procedeele de falsificare a documentelor oficiale, privite ca mijloace de fixare a informației oficiale. Astfel de fenomene au următoarele cauze: proliferarea tot mai amplă a tehnicii de calcul și a celei de copiere-multiplicare; atenuarea controlului asupra activității organelor și persoanelor care emit documente oficiale; insuficiența sau lipsa de performanță a tehnicii criminalistice destinate descoperirii falsurilor etc. Din aceeași gamă de cauze face parte discordanța sistemică a actelor normative în materie, dar și lipsa unei unități terminologice în cadrul legislației și a unei abordări unitare a creației legislative în sfera circulației documentelor oficiale, cauze care duc inevitabil la deficiențe în procesul de aplicare a răspunderii penale pentru infracțiunile legate de falsificarea documentelor oficiale.

Între timp, așa cum afirmă just G.V. Juravliova, legii penale îi revine un rol important în reglementarea răspunderii pentru ilegalitățile ce presupun falsul în acte publice. Gradul sporit de pericol social al acestor ilegalități justifică aplicarea mijloacelor juridico-penale. Or, înscrierea în documentele oficiale a unor date vădit false, ca și falsificarea unor astfel de documente, provoacă perturbații în activitatea entităților publice, precum și înlesnește considerabil comiterea altor infracțiuni, care pot fi mai grave decât cele reunite sub denumirea marginală de fals în acte publice [20]. Opinii similare exprimă și alți autori [19]. În aceste condiții, considerăm oportună incriminarea la art.332 CP RM a faptelor reunite sub denumirea marginală de fals în acte publice.

Obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XV al Părții Speciale a Codului penal (inclusiv al infracțiunilor specificate la art.332 CP RM) îl constituie relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității în sfera publică.

Buna desfășurare a activității în sfera publică reprezintă valoarea socială fundamentală apărută împotriva infracțiunilor specificate în Capitolul XV al Părții Speciale a Codului penal al Republicii Moldova. În această ordine de idei, menționăm că art.7 al Convenției ONU împotriva corupției, adoptate la New York la 31.10.2003 [8], se numește „Sectorul public”. Acest articol vine să completeze art.12 „Sectorul privat” din aceeași Convenție, astfel sugerându-se că dezvoltarea și promovarea parteneriatului strategic între sectorul public și sectorul privat urmărește scopul consolidării democrației participative, prin facilitarea comunicării și participării părților interesate la identificarea și realizarea priorităților strategice de dezvoltare la toate etapele și crearea cadrului și capacităților instituționale de asigurare a implicării plene a părților interesate în procesul de luare a deciziilor. Raportată la coordonatele Părții Speciale a Codului penal al Republicii Moldova, această distincție între sectorul public și sectorul privat este respectată prin diferențierea faptelor incriminate în Capitolul XV „Infracțiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică”, în raport cu faptele incriminate în Capitolul XVI „Infracțiuni de corupție în sectorul privat”.

După această notă de clarificare, este cazul să răspundem la întrebarea: care este înțelesul noțiunii „activitate în sfera publică”?

Răspunsul la această întrebare ni-l oferă C.Timofei: „Este vorba despre activitatea desfășurată de persoanele publice, persoanele cu funcție de demnitate publică, persoanele publice străine și de funcționarii internaționali, în sensul art.123 și 123¹ CP RM. Or, tocmai aceasta rezultă din interpretarea sistemică a art.123, 123¹, 324-329, 330¹ și 332 CP RM².”

În niciun caz nu este vorba despre activitatea desfășurată de persoanele care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală. O asemenea activitate reprezintă valoarea socială fundamentală apărută împotriva infracțiunilor specificate în Capitolul XVI „Infracțiuni de corupție în sectorul privat” al Părții Speciale a Codului penal al Republicii Moldova.

De asemenea, nu ar mai fi corect să afirmăm că relațiile sociale cu privire la activitatea de serviciu într-o întreprindere, instituție, organizație de stat sau a administrației publice locale ori într-o subdiviziune a lor sunt cele care formează obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolului XV al Părții Speciale a Codului penal al Republicii Moldova. Or, nu activitatea desfășurată de persoanele cu funcție de răspundere (mai bine zis, nu doar această activitate) constituie valoarea socială fundamentală apărută împotriva infracțiunilor în cauză.

La fel, nu ar fi corect să susținem că numai relațiile sociale cu privire la serviciul public sunt cele care formează obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XV al Părții Speciale a Codului

² Luând în considerare textul în vigoare al legii penale, completăm această listă cu articolul 330² CP RM.

penal al Republicii Moldova. Aceasta deoarece, în conformitate cu art.2 al Legii cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 04.07.2008 [9], serviciu public este activitatea de interes public, organizată și desfășurată de către o autoritate publică. Or, este valabilă în continuare teza pe care am enunțat-o mai sus: nu este admisibil să considerăm că entitățile – în care se desfășoară activitatea constituind valoarea socială fundamentală, care reprezintă obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XV al Părții Speciale a Codului penal al Republicii Moldova – s-ar reduce numai la autoritățile publice" [17].

Viața socială a pus dintotdeauna multiple probleme, îndeosebi de ordin administrativ. Comunitatea umană n-ar fi avut acces la progres dacă nu și-ar fi creat un întreg organism social, căruia i-a dat viabilitate prin personalul investit în diversitatea de funcții statornicite de-a lungul timpului. Satisfacerea nevoilor cotidiene ale colectivității, a nevoilor omului care trăiește într-o grupare organizată rămâne finalitatea esențială și singura justificare a activității în sfera publică.

Tocmai activitatea în sfera publică constituie mijlocul prin care se realizează funcțiile specifice ale statului și ale organizațiilor publice internaționale ori supranaționale. În sens organic, această activitate semnifică nu doar un tip de organizare, o structură de administrare, dar și un ansamblu de agenți și de mijloace materiale, alocate în vederea îndeplinirii unui interes specific sau a unor scopuri specifice, care se realizează în sfera publică. Satisfacerea nevoilor sociale în interes public are loc prin intermediul sferei publice, având ca scop stabilirea direcțiilor principale ale politicii interne și externe a statului, stabilirea cadrului legislativ necesar, aducerea la îndeplinire a legilor sau prestarea, în limitele legii, a serviciilor publice ca mecanism de realizare a sarcinilor statului. Prin intermediul sferei publice se aduce la executare obligația, de natură juridică, a celor care guvernează într-o anumită țară de a asigura neîntrerupt desfășurarea unor preocupări. Puterea guvernanților se poate menține ca una durabilă numai dacă cei guvernați vor avea certitudinea că deținătorii puterii le fac serviciile de care au nevoie, că lor le este profitabilă activitatea acestora. Masa guvernanților a avut întotdeauna certitudinea că deținătorii puterii nu ar putea să le impună în mod legitim supunere decât prin prestare de servicii și numai în măsura în care sunt prestate. Într-o manieră similară activitatea în sfera publică este exercitată de către organizațiile publice internaționale ori supranaționale.

Activitatea în sfera publică se realizează prin intermediul unui personal calificat. De aceea, este necesar ca acest personal să-și îndeplinească corect și conștiincios îndatoririle de serviciu și nu să și le exercite în mod abuziv sau neglijent, să nu facă din executarea acestor îndatoriri o sursă de venituri necuvenite. Persoanele publice, persoanele cu funcție de demnitate publică, persoanele publice străine și funcționarii internaționali sunt titularii unor principii legale și ai unor reguli obligatorii provenite din localizarea lor specifică în structura ierarhică a statului sau a unei organizații publice internaționale ori supranaționale. Această localizare se concretizează într-o profesie care abordează drepturile fundamentale ale cetățenilor. Reglementările legale ale personalului angajat în cadrul unor entități publice nu presupun numai stabilirea relației dintre angajator și angajați, așa cum se aplică legislația muncii personalului contractual. Aceste reglementări intenționează, pe de o parte, să protejeze personalul angajat în sfera publică în a-și exercita rolul lor special și, pe de altă parte, să întărească standardele profesionale în virtutea situațiilor specifice cu care acest personal se confruntă în activitatea lui. De asemenea, reglementările menționate sunt necesare pentru asigurarea unui control intern și extern suficient asupra activității în sfera publică, dar mai ales asigură un sistem juridic independent, performatant, capabil să redreseze efectiv acțiunile și deciziile administrative. Aceasta se solicită nu doar pentru impunerea certitudinii legale și a seriozității administrației publice, ci și pentru asigurarea protecției drepturilor individuale și a legitimității solicitărilor.

Atât faptele de încălcare a îndatoririlor de serviciu, săvârșite de personalul calificat reprezentând sfera publică, cât și faptele comise de alte persoane, ce pot condiționa asemenea încălcări, pot prejudicia grav, prin consecințele lor, activitatea în sfera publică. Prezentând un grad sporit de pericol pentru societate, acestea au fost incriminate și incluse de legiuitor în categoria infracțiunilor contra bunei desfășurări a activității în sfera publică.

Astfel, se poate afirma că fiecare dintre infracțiunile prevăzute în Capitolul XV al Părții Speciale a Codului penal, indiferent de consecințele lor directe, produce în sfera intereselor statale, obștești sau individuale anumite efecte distructive, întotdeauna fiind afectată încrederea față de autoritatea entităților publice. În același rând, are loc discreditarea acesteia în opinia publică, se știrbește respectul de care entitățile publice trebuie să se bucure și fără de care este de neconceput o activitate eficientă a acestora. Dar, principalul, prin

săvârșirea unor astfel de infracțiuni se știrbește convingerea publică în supremația legii, aplicate și protejate de către persoanele publice, persoanele cu funcție de demnitate publică, persoanele publice străine și funcționarii internaționali, a legii care, în principiu, este foarte strictă și exigentă, însă care, în realitate, poate fi ușor eludată și încălcată.

Acest punct de vedere se bazează pe faptul că însuși scopul existenței entităților publice se explică prin necesitatea imperioasă de a asigura exercitarea în condițiile legii a drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor, „respectarea și ocrotirea persoanei constituind o îndatorire primordială a statului” (alin.(1) art.16 din Constituție). Deci, fiind învestite cu un mandat corespunzător din partea cetățenilor, entitățile publice sunt obligate să-și îndeplinească atribuțiile care le-au fost încredințate în strictă conformitate cu prevederile legale, vectorul acțiunii lor fiind îndreptat spre protejarea intereselor cetățenilor. Însă, în cazul în care sunt comise infracțiunile prevăzute în Capitolul XV al Părții Speciale a Codului penal, este distorsionată însăși esența activității acestor entități, sunt periclitate drepturile și interesele persoanelor și, drept consecință, știrbită autoritatea statului sau a organizației publice internaționale ori supranaționale.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.332 CP RM îl formează relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității de serviciu în sfera publică, care este condiționată de încrederea publică în autenticitatea documentelor oficiale.

Obiectul material sau **imaterial** al acestei infracțiuni îl reprezintă documentul oficial autentic (în ipoteza înscrierii în documentele oficiale a unor date vădit false sau în ipoteza falsificării documentelor oficiale, presupunând modificarea conținutului unor documente oficiale autentice, nu însă introducerea în asemenea documente a constatărilor sau mențiunilor false) sau materia primă utilizată în vederea falsificării documentului oficial (în ipoteza falsificării documentelor oficiale presupunând contrafacerea acestora). Totodată, *produsul* infracțiunii în cauză îl constituie documentul oficial fals.

În general, prin „document” se are în vedere entitatea care se particularizează prin următoarele caracteristici: 1) formează un tot unitar între suportul material sau electronic și informația fixată pe el; 2) informația pe care o poartă documentul se exprimă sub formă de text, înregistrare audio, imagine sau oricare altă formă care permite perceperea și identificarea univocă a informației în mod direct sau cu ajutorul unor mijloace tehnico-instrumentale ori programate; 3) destinația lui este de a fi transmis în timp și spațiu; 4) funcția lui este de a informa și a proba; 5) este întocmit de subiecți competenți; 6) este dotat cu mențiuni de formă și format determinate [14].

Totodată, prin „document oficial” trebuie de înțeles documentul care: 1) conține informații care au fost elaborate, selectate, prelucrate, sistematizate și/sau adoptate de organe ori persoane oficiale sau puse la dispoziția lor în condițiile legii de către alți subiecți de drept; 2) atestă fapte având relevanță juridică; 3) circulă în cadrul unui sistem de înregistrare, evidență strictă și control al circulației [15].

Prin „document oficial” trebuie să se înțeleagă, inclusiv, documentul electronic purtător de informații oficiale; în cazul falsificării documentului electronic oficial, este posibilă aplicarea art.332 CP RM.

În corespundere cu art.2 al Legii privind semnătura electronică și documentul electronic, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 27.06.2014 [12], document electronic reprezintă informația în formă electronică, creată, structurată, prelucrată, păstrată și/sau transmisă prin intermediul computerului sau al altor dispozitive electronice, semnată cu semnătură electronică în conformitate cu prezenta lege.

Documente oficiale sunt considerate: 1) pașaportul; 2) alte acte de identitate; 3) permisul de conducere a mijlocului de transport; 4) livretul militar; 5) pașaportul tehnic asupra mijlocului de transport; 6) polița de asigurare medicală; 7) legitimația de pensionare; 8) legitimația de veteran; 9) carnetul de muncă; 10) diploma de absolvire a unei instituții de învățământ; 11) titlul executoriu; 12) copia sentinței etc. Nu este greu de remarcat elementul comun pentru aceste documente: ele toate sunt eliberate de anumite autorități publice.

Însă, noțiunea „document oficial” se referă nu doar la documentele eliberate de autoritățile publice, dar și la documentele prezentate autorităților publice.

Trebuie de menționat că, în primul rând, documentele care emană de la particulari trebuie considerate documente oficiale atunci când asemenea documente sunt supuse procedurii publice de autentificare a documentelor create. Tocmai această procedură conferă documentului un caracter oficial, adică un caracter de drept public. Se are în vedere, de exemplu, procura eliberată de către o persoană fizică altor persoane fizice sau unor persoane juridice, autentificată de notar sau de persoana cu funcție de răspundere abilitată. De asemenea, în cazul documentelor care emană de la particulari, ce au fost autentificate conform legii, nu are relevanță

locul unde se afla documentul în momentul falsificării sale: la sediul unei persoane juridice de drept public sau la domiciliul particularului de la care emană documentul. Indiferent de localizarea sa, odată ce a parcurs procedura autentificării, documentul nu-și poate pierde calitatea de document oficial.

În al doilea rând, documentele care emană de la particulari trebuie considerate documente oficiale atunci când asemenea documente sunt primite oficial de persoana juridică de drept public, după care se află la dispoziția acestei persoane în legătură cu soluționarea problemei reprezentând obiectul de referință al documentelor primite (de exemplu, plângerea sau denunțul cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni depuse la poliție).

Dezvoltând ideile enunțate mai sus, consemnăm: nu este admisibilă interpretarea extensivă a noțiunii „document oficial”. În context, nu putem să nu reproducem argumentele prezentate într-o speță: „*Document oficial este documentul care conține informație oficială. Conform alin.(1) art.6 al Legii privind accesul la informație, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 11.05.2000 [9], informații oficiale sunt considerate toate informațiile aflate în posesia și la dispoziția furnizorilor de informații, care au fost elaborate, selectate, prelucrate, sistematizate și/sau adoptate de organe ori persoane oficiale sau puse la dispoziția lor în condițiile legii de către alți subiecți de drept. Astfel, document oficial este documentul care conține informații care au fost elaborate, selectate, prelucrate, sistematizate și/sau adoptate de către organe ori persoane oficiale sau puse la dispoziția lor în condițiile legii de către alți subiecți de drept, care atestă fapte având relevanță juridică, care circulă în cadrul unui sistem de înregistrare, evidență strictă și control al circulației. Circuitul documentului în cadrul unui sistem de înregistrare, evidență strictă și control al circulației trebuie considerat trăsătura indispensabilă a documentului oficial. Această trăsătură reprezintă o diferență specifică, ce permite distingerea documentului oficial în raport cu documentul care nu are caracter oficial... Referitor la documentele emise de către particulari, sunt evidențiate următoarele caracteristici: 1) documentele care emană de la particulari trebuie considerate oficiale atunci când asemenea documente sunt legate de procedura publică de autentificare, legată de crearea documentelor. Tocmai această procedură conferă documentului un caracter oficial, adică un caracter de drept public; 2) documentele care emană de la particulari trebuie considerate documente oficiale atunci când asemenea documente sunt primite oficial de persoana juridică de drept public, după care se află la dispoziția acestei persoane în legătură cu soluționarea problemei reprezentând teme de referință al documentelor primite. Demersul semnat de către inculpat nu are niciuna din caracteristicile sus-menționate” [6].*

Argumente similare sunt prezentate într-o altă speță: „*Caracterul oficial al documentului se poate atesta și atunci când acesta nu emană în mod obligatoriu de la o autoritate publică. În acest sens, Plenul Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, prin decizia Curții Supreme de Justiție din 20.03.2014, s-a expus asupra recursului în interesul legii, unde a statuat că documentele care emană de la particulari se consideră documente oficiale atunci când asemenea documente sunt supuse procedurii publice de autentificare a documentelor create ori sunt primite oficial de persoana juridică de drept public, după care se află la dispoziția acestei persoane în legătură cu soluționarea problemei reprezentând obiectul de referință al documentelor primite. Din cele reflectate mai sus și din materialele speței, Colegiul penal lărgit constată că procesul-verbal nr.4 al Adunării generale anuale a Asociației unice al Holdingului „M.” SRL din 05.07.2007-17.07.2007 nu emană de la un organ sau o persoană oficială, iar în calitate de document privat acesta nu a fost pus la dispoziția organelor sau a persoanelor oficiale în condițiile legii” [7].*

În altă privință, nu este necesar ca o cerere sau un alt document, ce provine de la o persoană fizică, pentru a-l considera document oficial, neapărat să fie întocmit pe o imprimată tipizată (având o mențiune cu privire la imprimare). Document oficial poate fi și o cerere simplă neavând la bază o cerere-model sau având la bază un model de cerere (formular) multiplicat, fără ca acel model să aibă vreo mențiune cu privire la imprimare. Unui asemenea document caracter oficial îi va conferi primirea lui de către persoana juridică de drept public, în vederea soluționării problemei corespunzătoare. Iar existența sau lipsa unei imprimare tipizate, ca suport al documentului, trebuie considerată cu totul irelevantă.

Precizăm că noțiunea „document oficial”, utilizată în alin.(1) art.332 CP RM, are o întindere mai mare decât noțiunea „document oficial care acordă drepturi sau eliberează de obligații” din art.361 CP RM. Aceasta pentru că prima noțiune nu e restrânsă prin adaosul „care acordă drepturi sau eliberează de obligații” ce marchează cea de-a doua noțiune. De aceea, nu oricare document oficial acordă drepturi sau eliberează de obligații. În alin.(1) art.332 CP RM, prin „document oficial” se au în vedere și acele documente oficiale care nu

acordă drepturi, nici nu eliberează de obligații. Însă, chiar și în această ipoteză documentele oficiale își păstrează calitatea de a produce consecințe juridice.

Latura obiectivă a infracțiunii specificate la alin.(1) art.332 CP RM constă în fapta prejudiciabilă exprimată în acțiunea de înscriere în documentele oficiale a unor date vădit false ori de falsificare a unor astfel de documente.

Deducem că modalitățile normative cu caracter alternativ ale acțiunii prejudiciabile analizate sunt: 1) înscrierea în documentele oficiale a unor date vădit false; 2) falsificarea documentelor oficiale.

Prima din aceste modalități presupune introducerea în documentele oficiale autentice a constatărilor sau mențiunilor false. Cea de-a *doua* modalitate presupune fie contrafacerea documentelor oficiale (adică, confecționarea documentelor oficiale false), fie modificarea conținutului unor documente oficiale autentice, nu însă introducerea în asemenea documente a constatărilor sau mențiunilor false.

Referindu-se la esența juridică a faptei prejudiciabile a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.332 CP RM, A.Reșetnicov menționează că aceasta cuprinde elemente atât ale falsului intelectual, cât și ale falsului material. Atunci când făptuitorul înscrie în documente oficiale date vădit false are loc falsul intelectual. În această ipoteză, documentul oficial este aparent legal. Totuși, în realitate, el este fals, pentru că așa a fost conceput de către făptuitorul care l-a emis. În cazul în care făptuitorul falsului în acte publice falsifică documente oficiale, el contraface documentele oficiale sau le modifică conținutul. Adică, alterarea adevărului se produce în materialitatea lui. Deci, se atestă falsul material [13].

Atât înscrierea în documentele oficiale a unor date vădit false, cât și falsificarea documentelor oficiale presupun o denaturare a adevărului în documentele oficiale. Într-o speță din practica judiciară se argumentează de ce nu poate fi considerat denaturat adevărul în documentul oficial: *conform convingerii făptuitorului, la momentul reținerii victimei, aceasta nu s-a supus cerințelor legitime ale colaboratorului de poliție. Procesul-verbal în cauză conține această informație, care a fost confirmată prin rapoartele întocmite personal și anexate la materialul administrativ. Faptul că, ulterior, instanța de judecată, examinând materialul administrativ, a constatat că săvârșirea contravențiilor prevăzute la alin.(1) art.174 și la alin.(1) art.164 din Codul cu privire la contravențiile administrative nu s-a confirmat, nu poate fi apreciat ca o falsificare a actelor publice, în sensul alin.(1) art.332 CP RM* [5].

În altă ordine de idei, consemnăm că atât înscrierea în documentele oficiale a unor date vădit false, cât și falsificarea documentelor oficiale nu pot fi considerate forme ale înșelăciunii. Aceasta deoarece informațiile false rezultând din înscrierea în documentele oficiale a unor date vădit false sau din falsificarea documentelor oficiale încă nu au ajuns la destinația persoanei care urmează a fi înșelată. Cu alte cuvinte, deși în documentele oficiale falsificate adevărul a fost denaturat, această denaturare a adevărului încă nu s-a reușit a fi aplicată în vederea lezării drepturilor și intereselor vreunei persoane.

Nu înscrierea în documentele oficiale a unor date vădit false, nici falsificarea documentelor oficiale, ci folosirea documentelor false poate fi considerată formă a înșelăciunii. Înscrierea în documentele oficiale a unor date vădit false, ca și falsificarea documentelor oficiale, nu se identifică cu folosirea documentelor oficiale false. Aceasta din urmă este o faptă derivată în raport cu înscrierea în documentele oficiale a unor date vădit false sau cu falsificarea documentelor oficiale.

Folosirea documentelor oficiale falsificate nu intră sub incidența dispoziției de la alin.(1) art.332 CP RM. Drept urmare, dacă, de exemplu, o persoană publică (care are și calitatea de persoană cu funcție de răspundere) își folosește situația de serviciu săvârșind sustragerea, utilizând în acest scop un document fals pe care însă l-a falsificat altcineva, poate fi aplicată numai prevederea de la lit.d) alin.(2) art.190 CP RM. În același caz, nu se justifică calificarea suplimentară conform alin.(1) art.332 CP RM, pentru că astfel subiectul ar fi tras la răspundere pentru fapta altuia.

Infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.332 CP RM este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul înscrierii în documentele oficiale a unor date vădit false ori al falsificării unor astfel de documente.

Procurarea materialelor necesare în vederea înscrierii în documentele oficiale a unor date vădit false ori a falsificării unor astfel de documente trebuie calificată ca pregătire la infracțiunea specificată la alin.(1) art.332 CP RM. Ca tentativă la această infracțiune trebuie calificată acțiunea îndreptată nemijlocit spre realizarea înscrierii în documentele oficiale a unor date vădit false ori a falsificării unor astfel de documente, dacă, din cauze independente de voința făptuitorului, acesta nu reușește să înscrie în documentele oficiale date vădit false ori să falsifice astfel de documente.

Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.332 CP RM se caracterizează prin intenție directă.

Accentuăm: prima dintre modalitățile normative ale acțiunii prejudiciabile specificate la alin.(1) art.332 CP RM presupune înscrierea în documentele oficiale a unor date vădit false. Cu alte cuvinte, este necesar ca, la momentul înscrierii în documentele oficiale a unor date false, făptuitorul să manifeste bună știință, certitudine cu privire la falsitatea datelor înscrise în respectivele documente. Această condiție lipsește în cazul în care făptuitorul doar presupune că datele, pe care le înscrie în documentele oficiale, sunt false; deci, lipsește temeiul aplicării răspunderii conform alin.(1) art.332 CP RM.

În alt registru, motivul infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.332 CP RM are un caracter special. După caz, acesta se exprimă în: 1) interesul material; 2) alte interese personale.

Interesul material constituie motivul generat de necesitatea făptuitorului de a-și spori activul patrimonial (de a obține sau de a reține un câștig material) sau de a-și micșora pasivul patrimonial (de a se elibera de cheltuieli materiale). Din formularea „din interes material sau din alte interese personale”, utilizată la alin.(1) art.332 CP RM, reiese că, în contextul infracțiunii prevăzute la această normă, interesul material poate fi doar personal. Aceasta înseamnă că, pentru calificarea faptei în baza alin.(1) art.332 CP RM, interesul material trebuie să fie generat de necesitatea făptuitorului: 1) de a obține un câștig material pentru sine; 2) de a-și reține un câștig material; 3) de a se elibera de cheltuieli materiale. Alin.(1) art.332 CP RM nu este aplicabil în cazul în care interesul material este generat de necesitatea făptuitorului de a asigura un câștig material unor terțe persoane (de a obține sau reține un câștig material pentru ele ori de a le elibera de cheltuieli materiale).

În alt registru, în legătură cu interpretarea noțiunii „alte interese personale”, consemnăm că, în acord cu art.2 al Legii cu privire la conflictul de interese, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 15.02.2008 [10], interesul personal constituie orice interes, material sau nematerial, al persoanelor prevăzute la art.3 al acestei legi care rezultă din necesitățile sau intențiile personale ale acestora, din activități care altfel pot fi legitime în calitate de persoană privată, din relațiile lor cu persoane apropiate sau persoane juridice, indiferent de tipul de proprietate, din relațiile sau afiliațiile personale cu partide politice, cu organizații necomerciale și cu organizații internaționale, precum și care rezultă din preferințele sau angajamentele acestora.

Am recurs la această definiție din considerentul că nu există o interpretare legislativă mai potrivită a noțiunii „interes personal”. În acest context, este de menționat că interpretarea sistemică este cea care reprezintă interpretarea normei prin corelare cu altele care fac parte din același sistem [1]. Considerăm că art.332 CP RM face parte din sistemul din care fac parte și normele care alcătuiesc Legea cu privire la conflictul de interese. Implicit, aceasta reiese din principiile stabilite la articolul 4 al acestei legi: a) slujirea interesului public cu imparțialitate și obiectivitate; b) asigurarea transparenței și controlului public al activității; c) responsabilitatea individuală și exemplul personal.

Cu toate acestea, definiția formulată în art.2 al Legii cu privire la conflictul de interese necesită adaptare, astfel încât să corespundă formatului infracțiunii specificate la alin.(1) art.332 CP RM.

Drept urmare, considerăm că, în sensul alin.(1) art.332 CP RM, prin „alte interese personale” se are în vedere interesele nemateriale ale făptuitorului, care rezultă din necesitățile sau intențiile personale ale acestora. În principal, se are în vedere năzuința obținerii de către făptuitor a unor avantaje nepatrimoniale.

În acest context, considerăm juste argumentele privind lipsa unui asemenea motiv într-o speță judiciară: „*Colegiul penal al Curții de Apel Cahul, la fel ca și prima instanță, consideră că este inconsistent argumentul procurorului, precum că interesul personal al inculpatului B.N. s-ar fi manifestat în tendința acestuia de a ascunde propria incompetență în capacitatea de asigurare cu cadre a instituției de învățământ conduse. O astfel de tendință, chiar dacă ar fi existat, nu ar putea fi combinată cu interesul personal, așa cum ascunderea incapacității nu echivalează neapărat cu obținerea unui beneficiu personal, fără a fi explicat eventualul beneficiu*” [4].

Mai este de menționat că sintagma „alte interese personale”, utilizată la alin.(1) art.332 CP RM, trebuie interpretată sistemic luând în considerare sintagma „în alte interese personale sau în interesul terților, direct ori indirect”, folosită la alin.(1) art.335 CP RM. În concluzie, alte interese personale (în sensul art.332 CP RM) urmează a fi deosebite de interesul terților. Acest din urmă interes nu este al făptuitorului. Este interesul acelor persoane în a căror favoare făptuitorul comite infracțiunea.

În această ordine de idei, prezentăm un exemplu din practica judiciară, care suscită îndoieli privind temeiul atestării interesului personal ca motiv al infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.332 CP RM: *M.D. a fost învinuită de comiterea infracțiunii specificate la alin.(1) art.332 CP RM. În fapt, aceasta îndeplinea funcția de secretară a Consiliului sătesc C., raionul Ocnîța. La ședința Consiliului din 12.12.2008 a fost pusă în*

discuție chestiunea privind structura statelor de personal ale primăriei respective pentru anul 2009. În urma discuțiilor s-a ajuns la concluzia că statele de personal nu vor mai include unitatea de arhivist. Fiind pusă la vot, decizia privind statele de personal a fost aprobată. Ulterior, M.D. a modificat decizia în cauză, prin introducerea unității de arhivist în statele de personal. Ea a fost ghidată de interesul personal, și anume: era cointereseată să-l ajute pe tatăl său, M.D., care până atunci a exercitat funcția de arhivist al primăriei satului C., raionul Ocnîța [3]. Luând în considerare explicațiile privind înțelesul sintagmei „alte interese personale” (pe care le-am oferit *supra*), considerăm că în speța prezentată mai sus infracțiunea este săvârșită nu în interes personal, ci în interesul unui terț, acesta fiind tatăl făptuitoarei. Din aceste considerente, lipsea temeiul aplicării alin.(1) art.332 CP RM.

Subiectul infracțiunii specificate la alin.(1) art.332 CP RM este persoana fizică responsabilă care la momentul săvârșirii faptei a atins vârsta de 16 ani. De asemenea, subiectul infracțiunii în cauză are calitatea specială de persoană publică.

Din alin.(2) art.123 CP RM, prin „persoană publică” se înțelege: funcționarul public, inclusiv funcționarul public cu statut special (colaboratorul serviciului diplomatic, al serviciului vamal, al organelor apărării, securității naționale și ordinii publice, altă persoană care deține grade speciale sau militare); angajatul autorităților publice autonome sau de reglementare, al întreprinderilor de stat sau municipale, al altor persoane juridice de drept public; angajatul din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică; persoana autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public.

Analizând definiția noțiunii „persoană publică” din alin.(2) art.123 CP RM, deducem că aceasta este o definiție exhaustivă, nu una exemplificativă. În alți termeni, nu există nicio altă categorie de persoane publice în afara celor nominalizate în respectiva definiție. În acest fel, categoriile de persoane publice, care epuizează în întregime semantismul noțiunii „persoană publică” în sensul alin.(2) art.123 CP RM, sunt: 1) funcționarul public, inclusiv funcționarul public cu statut special (colaboratorul serviciului diplomatic, al serviciului vamal, al organelor apărării, securității naționale și ordinii publice, altă persoană care deține grade speciale sau militare); 2) angajatul autorităților publice autonome sau de reglementare, al întreprinderilor de stat sau municipale, al altor persoane juridice de drept public; 3) angajatul din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică; 4) persoana autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public.

În legătură cu unele din aceste categorii de persoane publice, se impun anumite precizări:

1) noțiunea „funcționar public” (care este o noțiune de factură extrapenală) este subsecventă față de noțiunea „persoană publică” utilizată în legea penală;

2) sintagma „funcționar public cu statut special”, utilizată în alin.(2) art.123 CP RM, nu întotdeauna desemnează un funcționar public în sensul strict al legii. În realitate, în unele cazuri, această sintagmă se referă la persoane care se asimilează unui funcționar public și care dețin grade speciale sau militare;

3) personalul administrativ-tehnic (personalul tehnic; personalul care desfășoară activități auxiliare) nu se consideră persoane publice în sensul dispoziției de la alin.(2) art.123 CP RM;

4) în sensul alin.(2) art.123 CP RM, persoane autorizate sau investite de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sunt acele persoane care prestează servicii notariale. Nu există alte persoane care să fie autorizate sau investite de stat să presteze în numele acestuia servicii publice;

5) nu există nicio îndoială că auditorul, avocatul și persoanele care prestează servicii notariale sunt persoane publice în sensul alin.(2) art.123 CP RM;

6) în sensul alin.(2) art.123 CP RM, sunt persoane autorizate sau investite de stat să îndeplinească activități de interes public: auditorul; avocatul; executorul judecătoresc; expertul judiciar; interpretul și traducătorul antrenați de Consiliul Superior al Magistraturii, de Ministerul Justiției, de organele procuraturii, organele de urmărire penală, instanțele judecătorești, de notari, avocați sau de executorii judecătorești; mediatorul; medicul, privit ca liber-profesionist; mandatarul autorizat etc. Nu este exclus să existe și alte persoane autorizate sau investite de stat să îndeplinească activități de interes public, persoane care să intre sub incidența noțiunii de la alin.(2) art.123 CP RM. Important este să existe o confirmare în textul unui act normativ că astfel de persoane îndeplinesc cumulativ următoarele două condiții: a) sunt autorizate sau investite de stat să-și desfășoare activitățile; b) activitățile pe care le desfășoară sunt activități de interes public;

7) reprezentantul statului în societățile comerciale cu cotă de participare a statului este o persoană publică, făcând parte din categoria de persoane autorizate sau investite de stat să îndeplinească activități de interes public.

În alt registru, în ce privește coraportul dintre cele două noțiuni utilizate în legea penală – noțiunea „persoană cu funcție de răspundere” și noțiunea „persoană publică” – considerăm că, *de lege lata*, situația este de felul următor: noțiunea „persoană cu funcție de răspundere”, definită în alin.(1) art.123 CP RM, și noțiunea „persoană publică”, definită în alin.(2) art.123 CP RM, se află într-o relație de tip „parte-întreg”. Așa cum e concepută în alin.(2) art.123 CP RM, noțiunea „persoană publică” este într-atât de cuprinzătoare, încât nu considerăm că există vreun exemplu când persoana are statut de persoană cu funcție de răspundere, dar nu are statutul de persoană publică. Să nu uităm că în pct.27 al Raportului explicativ la Convenția penală a Consiliului Europei privind corupția [2] se explică: „Definind noțiunea „agent public”, autorii proiectului Convenției penale a Consiliului Europei privind corupția au urmărit să acopere toate categoriile posibile de agenți publici, în scopul de a evita, pe cât posibil, lacunele în incriminarea actelor de corupție în sectorul public”. Considerăm că, în mod similar, în cazul definirii noțiunii „persoană publică” din alin.(2) art.123 CP RM, intenția legiuitorului moldovean a fost cea de a acoperi toate categoriile posibile de funcționari publici și de persoane asimilate funcționarilor publici, în scopul de a evita, pe cât posibil, lacunele în incriminarea faptelor prevăzute la art.324, 327-329 și 332 CP RM.

Într-un alt context, în principal, calitatea specială a subiectului este ceea ce deosebește infracțiunea prevăzută la *lit.b) alin.(2) art.332 CP RM* de infracțiunea specificată la alin.(1) art.332 CP RM. Astfel, infracțiunea prevăzută la *lit.b) alin.(2) art.332 CP RM* este săvârșită de o persoană cu funcție de demnitate publică.

Din alin.(3) art.123 CP RM deducem că este persoană cu funcție de demnitate publică: 1) persoana al cărei mod de numire sau de alegere este reglementat de Constituția Republicii Moldova sau care este investită în funcție, prin numire sau prin alegere, de către Parlament, Președintele Republicii Moldova sau Guvern, în condițiile legii; 2) persoana căreia persoana cu funcție de demnitate publică i-a delegat împuternicirile sale.

Potrivit art.2 al Legii cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 16.07.2010 [11], funcțiile de demnitate publică se instituie în temeiul actelor emise de Parlament, de Președintele Republicii Moldova și de Guvern, în limitele competenței lor, stabilite de Constituție și de alte legi; funcția de demnitate publică este o funcție publică ce se ocupă prin mandat obținut direct, în urma alegerilor, sau indirect, prin numire în condițiile legii; demnitarii sunt persoane care exercită funcții de demnitate publică în temeiul Constituției, al prezentei legi și al altor acte legislative.

Se poate observa că definiția noțiunii de persoană cu funcție de demnitate publică din alin.(3) art.123 CP RM nu vine decât să dezvolte prevederile art.2 al Legii cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică.

În același timp, nu putem să nu observăm că o conotație importantă a noțiunii de persoană cu funcție de demnitate publică transpare din art.2 al Legii cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public: funcție de demnitate publică – funcție publică ce se ocupă prin mandat obținut direct în urma alegerilor organizate sau, indirect, prin numire în condițiile legii; funcție publică – ansamblul atribuțiilor și obligațiilor stabilite în temeiul legii în scopul realizării prerogativelor de putere publică; funcționar public – persoană fizică numită, în condițiile prezentei legi, într-o funcție publică.

Implicit, din acest text de lege reiese că între noțiunea „persoană cu funcție de demnitate publică” și noțiunea „funcționar public” există o relație de tip „parte-întreg”.

În altă privință, atenționăm că în anexa la Legea cu privire la funcțiile de demnitate publică sunt menționate persoane cu funcții de demnitate publică care nu sunt consemnate în alin.(3) art.123 CP RM. Considerăm că, în prezența unor astfel de divergențe de ordin legislativ, prioritate are acceptiunea de persoană cu funcție de demnitate publică din alin.(3) art.123 CP RM. Cu alte cuvinte, în contextul legii penale, prin „persoană cu funcție de demnitate publică” trebuie de înțeles numai acea persoană cu funcție de demnitate publică care îndeplinește condițiile stabilite la alin.(3) art.123 CP RM.

Sub un alt aspect, subliniem: nici persoana publică străină, nici funcționarul internațional nu pot fi subiecți ai infracțiunilor prevăzute la art.332 CP RM. Aceasta întrucât sfera de incidență a noțiunilor „persoană publică străină” și „funcționar internațional” nu se intersectează cu sfera de incidență a noțiunilor „persoană publică” și „persoană cu funcție de demnitate publică”. Cu atât mai puțin, persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală nu poate fi subiect al infracțiunilor specificate la art.332 CP RM.

În prezența unor temeieri suficiente, art.361 CP RM este aplicabil în cazul falsificării³ – de către persoana publică străină, funcționarul internațional sau persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală – a unor documente oficiale. Precizăm că art.361 CP RM se aplică în ipoteza confecționării documentelor oficiale false, care acordă drepturi sau eliberează de obligații. Însă, acest articol nu poate fi aplicat în următoarele două ipoteze: 1) modificarea conținutului unor documente oficiale autentice, care acordă drepturi sau eliberează de obligații; 2) înscrierea unor date vădit false în documentele oficiale autentice, care acordă drepturi sau eliberează de obligații. În opinia lui A.Reșetnicov, pe care o susținem, dacă art.361 CP RM s-ar aplica în aceste două ipoteze, s-ar admite o interpretare extensivă defavorabilă, pentru că art.361 CP RM ar fi aplicat în situații pe care legiuitorul nu le are în vedere [16].

Finalmente, cu privire la circumstanța agravantă consemnată la *lit.c) alin.(2) art.332 CP RM* – „în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale” – precizăm doar că infracțiunea poate fi săvârșită în interesul unei organizații criminale atât de către un membru al acesteia (din proprie inițiativă sau la însărcinarea organizației respective), cât și de către o persoană care nu este membru al organizației criminale (la însărcinarea acesteia). Aceleași principii pot fi aplicate la interpretarea noțiunii „în interesul unui grup criminal organizat”.

Bibliografie:

1. BOROI, A., GORUNESCU, M., POPESCU, M. *Dicționar de drept penal*. București: ALL Beck, 2004, p.211.
2. Criminal Law Convention on Corruption. Explanatory Report.
<http://conventions.coe.int/treaty/en/Reports/Html/173.htm>
3. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 22.01.2013. Dosarul nr.1ra-6/13. www.csj.md
4. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 16.07.2013. Dosarul nr.1ra-444/13. www.csj.md
5. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 02.08.2013. Dosarul nr.1ra-544/13. www.csj.md
6. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 08.04.2014. Dosarul nr.1ra-498/14. www.csj.md
7. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 06.05.2014. Dosarul nr.1ra-509/14. www.csj.md
8. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr.88-90.
9. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.230-232.
10. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.94-96.
11. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.194-196.
12. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr.174-177.
13. REȘETNICOV, A. Răspunderea pentru falsificarea documentelor în legislațiile penale ale unor state din Estul Europei. În: *Revista Națională de Drept*, 2007, nr.11, p.34-38.
14. REȘETNICOV, A. Caracteristicile noțiunii de document. Conotații juridico-penale. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr.1, p.37-41.
15. REȘETNICOV, A. Accepțiunea juridico-penală a noțiunii „document oficial”. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr.2, p.35-42.
16. REȘETNICOV, A. Precizări privind înțelesul noțiunii „falsificarea documentelor”. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr.5, p.22-29.
17. TIMOFEI, C. *Răspunderea penală pentru traficul de influență*. Chișinău: CEP USM, 2012, p.153-154.
18. United Nations Convention against Corruption.
http://www.unodc.org/pdf/crime/convention_corruption/signing/Convention-e.pdf
19. ГЕККИЕВ, Т.Р. Об основаниях установления уголовно-правового запрета на служебный подлог. В: *Актуальные проблемы современной науки – новому поколению*. Международная научная конференция (Ставрополь, 28 апреля 2014 г.), с.56-59; КАРПЕНКО, М.И., МОСКАЛЕНКО, О.М. Кримінальна відповідальність за службове підроблення, передбачене ст. 366 Кримінального кодексу України. В: *Юридична наука*, 2012, № 9, с.28-38.
20. ЖУРАВЛЕВА, Г.В. *Уголовная ответственность за служебный подлог*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2007, с.3.

Prezentat la 09.07.2015

³ Noțiunea „falsificarea documentelor”, utilizată în art.332 CP RM, este o noțiune generică în raport cu noțiunea „confecționarea documentelor false”, folosită în art.361 CP RM. Amintim că prin „falsificarea documentelor” trebuie de înțeles oricare din următoarele acțiuni: 1) confecționarea documentelor false; 2) modificarea conținutului unor documente autentice.